

כתרי תורה

לק"י. חג הסוכות ושמחת תורה ה'תשפ"ג בשל"ד. גליון קכ"ה
• הגות והלכה בענינא דיומא ופרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

גליון זה מופץ
לע"ג מרן האגון הגדול רבי שמריהו יוסף חיים בן מרן האגון רבי יעקב ישראל קניבסקי
זלה"ה • ידיר ורע אשר שמחת התורה שבלבבו ועל פני האירה כל סביבותיו, וזה
להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל
ביבליה"א הרב צבי בלאט שליט"א • זקינו רבי ישראל ב"ר סאלם מגאר זלה"ה - כ"א
תשרי תשמ"ו. מרת סערה שראן ע"ה ב"ר יוסף קורח זלה"ה (אחות מו"ר כמודר"ח
זלה"ה) - י"ד תשרי תשכ"ו.
רד"ק הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב אלעזר עוזרי זצ"ל בן יבלחט"א רבי אברהם,
הרב זכריה ב"ר יוסף נחסי זצ"ל, הרב ישראל ב"ר יהודה זצ"ל, מרת יהודית ב"ר יוסף
שרעבי ע"ה, מרת שרה עמר ע"ה ב"ר שלום חדר ע"ה נלב"ע ז' תשרי תתשפ"ג.
ולכות האגון הרב שמעון ב"ר חיים שליט"א, האגון הרב שלמה יוסף ב"ר יוסף שליט"א
ואחיו האגון הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב ששון
בן מרדכי שליט"א, הרב גבריאל בן שלום שליט"א לרפ"ש במהרה בתוך שאר חולי
ישראל, ולהצלת והצלת אחינו בני ישראל, התנונים בעזרה ובשביה באוקראינה
ובשאר גלויותיהם, תמב"ה יוציאם מדרך לארצות ומאפילה לאורה, ויחננו לנאולה
השלימה בקרוב, אב"ר.
אין לקרוא בשעת התפילות וקריאת התורה
הערות והארות יתקבלו בברכה במייל avish964@gmail.com

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק'
לעילוי נשמת אביו הרב יחיא ב"ר יצחק עומסי זצ"ל - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

עושה כן כל השנה, כיון שלצאת עם האוכל בפיו, יש בזה חסרון דרך ארץ
שאוכל בעודו הולך. וואין להביא ראיה שמותר לאכול כך, מדין חברים שהיו
יושבים לאכול ויצאו לקראת חתן (סי' קע"ח ס"ב) שמשמע שיצאו באמצע
סעודתם, דאין ראיה שיצאו עם האוכל בפיהם ופשוט].

האם יש דין שינוי מקום ביציאה מהסוכה לבית

[ד] נכתוב בקצרה את דיני שינוי מקום ביציאה מהסוכה [לענין ברכת האכילה
וברכת לישב בסוכה]. סוכה הצמודה לבית, כך שנכנסים אליה כמו לאחד
החדרים שבבית, הרי היא כמו יציאה מחדר לחדר שלפי מנהג העולם אינו
נחשב שינוי מקום ליוצא ממנה לבית (עיין באריכות בבית"ל סי' קע"ח ד"ה בבית
אחד, בארות יצחק ברכות עמ' קע"ד, פסקי תשובות שם או' ז'). סוכה הנעשית בחוץ
ממש, שיוצא תחת כיפת השמים כדי לעבור אליה, כגון במגרש חנייה הכללי
שלפני הבתים, שם פשוט שהיוצא ממנה נחשב כיוצא מבית לבית ונחשב שינוי
מקום. סוכה הנעשית בחצר הבית המוקפת גדר, באופן שהנכנס אליה צריך
לצאת תחילה לחצר, בזה נחלקו הפוסקים האם יש בה דין שינוי מקום במה
שיצא מתחת כיפת השמיים (הגר"ש"א הובא בשבות יצחק נר שבת פ"ב סי' ד' סק"ג)
או כיון שהיא מוקפת גדר ורשות אחת עם הבית, אינו נחשב שינוי מקום (שש"כ
פני"ד הע' ל"ג בשם הגר"ש"א) וכן דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שו"ת ויען יצחק
סי' קי"ט). ומ"מ בכל זה יש לזכור כי לדעת מהרי"ץ (פוע"צ ח"ב סי' ל') היוצא
לצורך הסעודה כגון שיוצא לחנות לקנות דבר מה לסעודתו, אפי' מבית לבית,
אין בזה משום שינוי מקום ואף שלא הייתה דעתו לכך, וכן פסק מרן שליט"א
(שע"ה ח"א סי' כ"ט ס"ב).

האם יש ענין לאכול אתרוגי שביעית לאחר סוכות,

והאם מותר לקטוף אתרוג של שביעית בוסר

[ה] נשאלתי האם יש עניין אחר הסוכות לאכול את האתרוגים הקדושים
בקדושת שביעית מפני מה שאמרה תורה 'לאכלה'. תשובה: הנה מפורש
במשנה שהיו משתמשים באתרוג של שביעית למצוות ארבעת המינים (סוכה
פ"ג מ"א). ואין לחוש במה שכביכול מפסיד את הפרי שמקצוהו למצוותו כל
שבעה, כיון שלאחר החג ראוי הוא שוב לאכילה ואין בזה הפסד. וי"א טעם
נוסף, כי אדרבה מה שקוצצו למצוה חשוב יותר מאכילה ואין נקרא הפסד
(שו"ת קרן לדוד סי' קנ"ו), ועוד טעם כתבו הפוסקים (ע"פ שו"ת מהרי"ט ח"א סי' פ"ג)
מכיון שבזמננו כל גידול האתרוגים הוא למצוה, משום כך אין צורך לאכלם
כלל וכמו שפסק הרמב"ם שהולכים אחר כוונת הזריעה (שביעית פ"ה ה"א).

ולמעשה שאלתי את מרן הגר"י רצאבי שליט"א האם יש עניין לאכול את
האתרוג לאחר מצוותו, והשיב שלמעשה יש מקום להחמיר בזה לאכלם או
לבשלם כי גם בלאו הכי יש מצוה לאכול פירות שביעית.

ולענין קטיפת אתרוגי בוסר הראויים למצוה כשיש בהם שיעור כביצה (כמבואר
בשו"ע סי' תרמ"ח סעיף כ"ב), יש לדון מצד שמפסידים מאכילה. ולהטעם דשימוש
של מצוה חשוב מאכילה, ודאי דמצוה עדיף. וי"א כי בזמננו שרגילים לאכול
את האתרוגים ע"י בישול, א"כ אף הבוסר יהיה ראוי לאכילה כך, ואין לחוש
לקוטפם כשהם בוסר.

האם למנהגנו מותר לרקוד ממש בשמחת תורה

[ו] רבים נבוכים האם לדידן מותר לרקוד כרגיל בשמחת תורה כי מחד כתב
מהרי"ץ (בכת"י הובא בשע"ה ח"ג סי' קי"ט הע' י"ד) בשם ספר חמדת ימים, שראוי
ביום זה להרבות בכל מיני שמחות לפזז ולכרכר. גם השת"י (סי' של"ט סק"ה)
העלה את דברי האחרונים שם שלכבוד התורה מותר לרקוד. ומאידך ידוע
שלא היו אבותינו מרקדים בכלל דרך קפיצה אלא בדרך הילוך. ושאלתי את
מרן שליט"א כיצד יש להתנהג בזה למעשה, והשיב כי אין לעודד או להנהיג
כן לכתחילה, אך מאידך אין למחות ביד הרוקדים לכבודה של תורה.

סורג של מרפסת [העשוי 'שתי'] אם נחשב דופן

[א] ברוב הסוכות הנעשות במרפסות, אחת הדפנות או יותר הוא מעקה הסורג
של המרפסת, ושמעתי מכבר שיש הפוסלים מחיצה זה היות וכל עמודי הסורג
הם שתי ואין שם ערב רק המוט העליון המחבר ביניהם. והנה מצינו שנחלקו
הפוסקים, במחיצת קנים של שתי שתקע לה קנה למעלה לחבר את כל הקנים,
דעת הפמ"ג (סי' שס"ג משב"ז סק"א) נחשבת מחיצה מעולה. אך החזו"א בהלכות
עירובין (סי' ע"ז סק"ד) כתב לחלוק דלא די בקנה אחד מלמעלה, אלא בכמה
קנים הסמוכים בפחות מג' טפחים כדין לבד, ולפי זה יש שכתבו, דאם
המרפסת עם תריסים, כיון שהם לרוחב, הרי זה נחשב שתי וערב עם מעקה
הברזל ובתנאי שיש ביניהם פחות מג' טפחים (ספר הסוכה מילואים פ"ז סי'). אכן
יש מקום לחלק למעשה בעניננו, כי החזו"א (שם) כתב כן על מחיצת קנים ולא
התייחס במפורש על מעקה סורגים של ברזל שהוא חזק הרבה, ויתכן שבוזה
לכו"ע יחשב מחיצה מעולה לפי הטעם שכתבו הראשונים (רבינו יהונתן עירובין
ד: בדפי הרי"ף) שהחיסרון במחיצת שתי שאינה חזקה וצ"ע לע"ע לפי הטעם
הנוכח שם בריטב"א מצד האויר שבנתיים]. ולמעשה, אף שהחזו"א חלק על
הפמ"ג וכתב שאין לעשות מדבריו שום סניף להקל, הנה הרבה פוסקים סמכו
עליו (שעה"צ סי' ש"ס סק"א, הגר"ש ואנר בקובץ מבית לוי ח"ח עמ' י"ב, הגר"ש"א בפסקי
שמועות עמ' נ"ב) ויש שעכ"פ התיירו בשני קני ערב, מה שמצוי במעקה הסורג
שיש לו מסגרת סביב, וא"כ יש אחד למעלה ואחד למטה (כה"ח סי' ש"ס סק"ג).
ומרן הגר"י רצאבי שליט"א אמר לי כי מסתבר שמעקה נחשב מחיצה מעולה.

המקום המקורה שבסוכה, איך דינו לענין קדושת הסוכה

[ב] מצוי שיש בתוך הסוכה מקום מקורה שאינו כשר לסוכה ונשאלה שאלה
כיצד נחשב מקום זה לענין הדינים השייכים לסוכה כגון תליית כביסה או
הנחת סירים שם וכדומה, שנוהרים מלהניחם בסוכה. תשובה: בדין זה ישנן ג'
דעות. י"א שאסור ואף אם מקום זה אינו נצרך להכשר הסוכה בדין דופן עקומה
כיון שלמעשה הכל נמצא במקום אחד (משנת יעקב ח"ב סי' תרל"ט), וי"א להיפך
שאף אם מקום זה הוא דופן עקומה המכשרת את הסוכה, מותר כי אין קדושה
בדופן (ארחות רבינו ח"ב עמ' רכ"ד), ויש מחלקים שאם אותו מקום המקורה
משמש כדופן עקומה להכשר סוכה נחשב כסוכה אך אם יש ג' דפנות בלא
מקום זה, אינו נחשב כסוכה וכן הורה מרן הגר"י רצאבי שליט"א. ומ"מ אף
להמתירים, אין היתר להעביר לשם דרך הסוכה דברים שאסורים להיות
בסוכה (בכורי יעקב סי' תרל"ט סק"י).

האם מותר לצאת מהסוכה באמצע הסעודה כשהאוכל בפיו

[ג] מצוי הדבר שיש לאדם צורך לצאת מהסוכה באמצע הסעודה, ופעמים
יארע שיוצא כשהאוכל בפיו. ובפשטות נראה כי מכיון שהאוכל שבפיו הוא
מסעודת קבע המחייבת אכילה בסוכה, אסור לו לצאת כך אלא אחר שיבלע
מאכלו. ויש שהביאו ראיה ממה שפסק הרמב"ם בהל' תרומות (פ"י ה"ב) על
כהן שאכל תרומה, וקודם שבלע נודע לו שאסור הוא בתרומה כגון שמת לו
מת, הרי זה יפלוט. והטעם, כי לעוס לאו כבלוע. ואף בנידון דידן שאמנם
התחיל לאכול בסוכה בהיתר, אסור לו לבלוע מחוץ לסוכה. אלא שיש לחלק
כי לגבי סוכה נאמר תשבו כעין תדורו, ואף בשאר ימות השנה יארע לעיתים
שיצא ממקום אכילתו לחדר אחר ומאכלו בפיו (כ"ז מספר ארחותיך למדני סי' ק"י).
עוד יש להוכיח מלשון הרמב"ם (פ"י ה"ה) ומרן השו"ע (סי' תרל"ט ס"א) 'כיצד
מצות ישיבה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים', ע"כ.
וממה שכתב שותה בסוכה אף ששתיה אינה חובה בסוכה (שם ס"ב), ע"כ היינו
שתיה שבתוך הסעודה שנחשבת קבע (שעה"צ שם ס"ב כ"ט). ולמעשה יש שאסרו
לצאת מהסוכה באמצע הסעודה עם האוכל בפה (יח"ד ח"ה סי' מ"ח) וכן הורה
מרן הגר"י רצאבי שליט"א. והוסיף עוד שאין לומר בזה תשבו כעין תדורו אם

מדוע נקרא חג סוכות בשם 'חג' – הגאון הרב עזרי עמרני זלה"ה

א[מפני מה נקרא חג הסוכות בלשון חג, שאף אמנם נכון שכל המועדות נקראים חגים, חג הפסח, חג השבועות, אולם אלו לא נקראו חג אלא בצירוף שמם כדי להורות על תוכן הנהגתם, לא כן חג הסוכות ש'חג' הוא שמו המורה על עיקר מהותו, "ושמחת בחגך" – נאמר בחג הסוכות (דברים ט"ז, י"ז), סתם חג הוא חג הסוכות (ט"ז אור"ח תרכ"א א'). מתבקש – אם כן – להבין מפני מה נשתנה חג סוכות שתואר החג שכולל כל המועדים הפך לשמו הפרטי.

חג הוא מלשון מעגל כמו לחוג חוגה שהוא שרטוט קו החוזר לראשו, וכן חגיגה שהיא מעגל אנשים החוגגים בשמחתם, ולכן נקרא קרבן הבא לשמחה חגיגה. מהי המשמעות של מעגל בהתייחס לחג הסוכות.

ב[בחג הסוכות ישנם שני ענינים, מצד אחד הם ימי שמחה ולזה נועד הלולב ושותפיו "ולקחתם לכם... ושמחתם לפני ה'..." (ויקרא כ"ג, מ'), ומצד שני הישיבה בצל הסוכה הנקראת 'צלא דמהימנותא' – צל האמונה (וזהו כרך ג ויקרא, פרשת אמור דף קג עמוד א) שבזה היא זכר לענני כבוד. למדנו מכך שיש שני תכנים הקיימים בסוכות, מחד השמחה על מה שכבר השגנו כלומר השמחה על העבר "באספכם את תבואת הארץ" (ויקרא כ"ג, ל"ט), שמחים אנו עם תבואת השנה שעברה הנכנסת הביתה והיא פרי עמלנו שגיענו בו במהלך השנה, מאידך בפתחה של השנה החדשה נצרכת לנו האמונה כהכנה והתכוננות לעמל החדש שיידרש לנו בשנה הבאה עלינו לטובה, כמש"א "והיה אמונת עתידך...", – אמונת זה סדר זרעים" (ישעיה ל"ג, ו' שבת לא, א), זריעה היא באמונה, אין אדם זורע אלא אם הוא מאמין בצמיחה, אין אדם יגע אלא אם מאמין הוא בהצלחה, אין אדם לומד אם אינו מאמין שיידע.

סוכות אם כן אינו רק אסיפת מעשינו מהשנה שעברה סיכום בירורם ושמחה בטובם, אלא טמונים בחג זה אף הזרעים לשנה שתבוא, שניטול את הטוב שבעבר ונשתמש בו כזרע לעתיד כי לפי טיבו של הזרע יהיה טיבם של פירותיו. חג הסוכות הוא המחבר את השנה הקודמת אל השנה הבאה, הוא החוליה שסוגרת את המעגל, אחרית שנה עם ראשיתה.

אך מעתה עלינו לברר למה חוליה זו היא דווקא עכשיו, בסוכות, שהרי מן הדין היה שסגירת המעגל תהיה בראש השנה בזמן שבאמת השנה הקודמת מגיעה לסיום והשנה הבאה מתחילה.

ג[איתא במדרש (פסיקתא דרב כהנא מנדלבוים, פיסקא כח – ביום השמיני עצרת) "כך עלתה על דעתו שלהקב"ה ליתן לישראל רגל אחד בכל חודש שבקיץ, וע"י עבירות ומעשים רעים שעשו את העגל שהו בידו

כתר של א"ש – עבודת המלכויות שבחג הסוכות וכל השנה בנוסח ההקפות שבסוכות אנו אומרים 'נהדרך בארבע מצות ונמליכך ביום זה סוכה', ויש להתבונן מה שייכות ההמלכה לכאן. וכבר עמד בזה אדונינו מהרי"ץ זיע"א (ע"ח ח"ב סה, א) וכתב, ונמליכך, כי קיום המצות הוא ניהו עיקר קבלת עול מלכות שמים. ועדיין יש להתבונן מה נתייחדה מצות סוכה שאנו מזכירים בה ענין מלכותו יתברך (ויעיין במש"כ בזה הגר"א גיאט שליט"א בדברי חפץ ח"ב עמ' קי"ז, כי באגידת ארבעת המינים שבלולב הרמוזים לכל חלקי האומה הישראלית, או תהיה מלכותו שלמה כמש"ש ויהי בישרון מלך, אימתי, בהתאסף ראשי עם, ודפח"ח). ונראה לומר בס"ד, כי הנה כעת יצאנו מהימים הנוראים בהם התפללנו 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך', ועד עתה האדם היה עדיין שרוי בשמחת מחילת העוון ובטירדה דמצווה בהכנה רבתי לסוכות, ורק כעת מתחילה עבודת ימי השנה, כמש"ש חז"ל שיו"ט ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון עוונות (מדרש נחומא, אמור כ"ב), וכלשונו הנחמדה של מוהר"ר מאיר אנגל במסורת הברית הגדול (ויקרא כ"ג, ל"ט. הביאו מוהר"ח קורח זלה"ה בדברי חיים שם) כי מיום הכיפורים עד יום ראשון של חג הסוכות, אדם עסוק בסוכות ולולבו ואתרוגו, ולהכין פתבגו, בשרו ודגו, לשמחת חגו, וביום ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון עוונות, והשטן עומד על ימינו לשטנו למצוא עונו, לשונאו ולהחטיאו ביינו בכוסו בבעסו, לכן צריך למעט ביום ראשון של סוכות שחוק וקלות ראש, יין ותירוש, פן בגובה אפו בל ידרוש, עכ"ל [בזה ביאר את מילת 'אך' שבאה תמיד למעט, וכאן באה למעט משחוק וקלות ראש. וכע"ז כתב החיד"א בנחל קדומים שם למעט בעניני העוה"ז ולבער היצה"ר]. על כן באו ללמדנו כי תכלית המלכת השי"ת אינה רק בתפילה ובאמירת מלכויות, אלא בעבודה המעשית שבכל יום, בקיום התורה והמצוות. ועוד נראה לומר, כי ימים אלו הם ימי שמחה וכלשון מהרי"ץ (שם נ, א) כי זמן הרגל זמן שמחה לכל הוא. ומתוך השמחה בנקל יקבל עליו האדם את העבודה המעשית של מלכותו יתברך, שהיא קיום התורה והמצוות, ואחר שהושרש קנין זה בנפשו בדרך שמחה יקל עליו להתמיד בו בכל ימות השנה. ויה"ר שנזכה לגלות כבוד מלכותו עלינו במעשינו והנהגתינו, כל הימים, אכ"י. תזכו לשנים רבות שמחים במועדים טובים.

ברכות 'לך לשלום' ו'בא בשלום' במשנת רבותינו

וזאת ליהודיה ויאמר שְׁמוּה' ה' קוֹל יהודה ואל עַמּוֹ תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה (כ"ג, י)

הגרסא בתרגום בספרי תימן

א[ת] תיבות ואל עמו תביאנו תרגם אונקלוס 'ולעמיה תתביניה בשלם'. וכתב **מהר"י קרח** זלה"ה **במרפא לשון**, דהכי גרסינן, ולא כנוסחא אחרת 'לשלם' (כ"ה הנוסחא בחומש תורת אהים עם פירוש נתניה לגר) ע"כ. **וכן הוא בתרגום יונתן**, ולוות עמיה תעליניה מסדרי קרבא בשלם. **ומה שיש לדון בזה** יבואר להלן, ותחילה בס"ד נציע הסוגיא אימתי אומרים 'לך לשלום' ומתי 'לך בשלום'.

הצעת הסוגיא. הנפטר מחבירו יאמר 'לך לשלום' והטעם

ב[ה] הנה אמר רבי אבין הלוי בברכות (סד, א) וכו"ה במועד קטן (כ"ט, א ושם הוא בשם רבי לוי בר חיתא. ובר"ף שם הגרסא בר הותא, וי"ג שם בר חמא), הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום, שהרי יתרו אמר למשה לך לשלום (שמות ד, י"ח) והצליח. דוד שאמר לו לאבשלום לך בשלום (שמואל ב' ט"ז, ט) הלך ונתלה. **וכעייז בשמות רבה** (פ"ה, ג) ויאמר לו אלקה נא ואשובה, אתה מוצא כל מי שנאמר בו לך לשלום הלך וחזר (וע"ש בעץ יוסף מי הם כל אלו), וכל מי שכתוב בו בשלום הלך ולא חזר. יתרו שאמר למשה לך לשלום הלך וחזר (וע"ש טעם נפלא בפירוש מהר"י). **וכעייז במדרש תנחומא** (שמות כ"א. וע"ע שופטים ט"ט). **ובמדרש הביאור** (ס"פ מקץ מ"ד, י"ז) **כתב** דלכן אמר יוסף לאחיו ואתם עלו לשלום אל אביכם.

ג[ו] ובטעם הדבר שלא יאמר לחבירו לך בשלום, **כתב בנימוקי** (מ"ק יח, מדפי הרי"ף) דכשאומר לך לשלום משמע תמצא שלום בהליכתך (שיצליח במעשיו בכל מקום אשר יבוא שמה. מהרש"א ברכות), משא"כ כשאומר לך בשלום מברכו רק על ההליכה שתהיה בשלום אבל לא ימצא שלום (במחוז חפצו. אבשר) ע"כ. **אכן מדברי הריטב"א** (מ"ק שם) שכתב כי חבירו צריך תפילה על המקום שהולך שם, ומכאן כבר נפטר בשלום, ע"כ. **נראה** כי 'לך בשלום' אינה ברכה כלל גם לא על ההליכה אלא גילוי על מה שכבר היה, ולכן כתב דמכאן כבר נפטר בשלום.

ולפי דרכם נמצא דאין כאן קללה אלא רק חסרון ברכה, **וא"כ צריך לומר** כי לא נהרג אבשלום מחמת ברכת דוד, אלא מחמת שלא ברכו דוד רק על ההליכה ותו לא. **אכן איתא בעץ יוסף** (שמו"ר שם) דלך בשלום היינו, ילך בשלמותו ושוב לא יוסיף שלימות, שימות, ע"כ. וא"כ יש בברכה זו גם משמעות לא טובה. **וכן משמע ממה שכתב במדרש אור האפילה** (שמות ד, י"ח) דהנפטר מן הגוי אומר לו לך בשלום, שנאמר וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום (בראשית כ"ו, ל"א), ע"כ. **ואכן במדרש שכל טוב** (שם), כתב דכיון שהם אמרו לו (שם כ"ט) ונשלחך בשלום, ענה גם הוא כסילים כאיוולתם].

הנפטר מן המת יאמר לו 'לך בשלום', והטעם

ד[ו] ועוד אמר שם רבי אבין הלוי הנפטר מן המת (פירש"י, אותם החוזרים מלזית המת, ע"ש) אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום (בראשית ט"ז, ט"ז).

ובטעם הדבר כתב בנימוקי ע"פ דרכו ש'לך בשלום' היא ברכה על עצם ההליכה, וכאן כיון שהמת נבעת, צריך לומר לו לך בשלום, לפקדו בשלום בהליכתו, עכת"ד. **ועדיין צ"ע** דהיה לו לברכו 'לך לשלום' לעולם הבא. **וצ"ל** דיותר הוא נבעת על הליכתו כעת, ובברכת לך לשלום אין ברכה על עצם ההליכה. **ומהרש"א בברכות** (נח"א) **כתב עוד**, ד'לשלום' היא ברכה על מחוז חפצו, ולמת אין שום חפץ ורצון בקבר, רק שלא יהיה שום מעכב בדרך הליכתו לקבר, לכן הברכה היא רק על הליכתו עכת"ד. **ואע"פ** דאפשר לפרש שילך לשלום לעולם הבא, מ"מ **נראה** כי פשטות הברכה מתפרשת על עסקי העולם הזה, וכאן שהולך לקבר בזה אין חפץ.

ה[ו] אלא דלהריטב"א שפירש שברכת לך בשלום אינה ברכה כלל, גם לא על ההליכה, קשה מה שהיה כבר היה, ומה שייך לברכך את הנפטר בזה. **ולכן כתב**, כי הנפטר צריך שילך מכאן בשלום במעש"ט, ואז ימצא שם שלום. ואם אינו הולך מכאן בשלום, דהיינו שאין בידו מעשים טובים, לא ימצא שם שלום. ולכן צריך שיעשו לו 'סימן טוב', כי בשלום הוא הולך, עכת"ד. **דהיינו** באמת אין כאן ברכה אלא סימן טוב לנפטר שאומרים עליו שהולך הוא בשלימותו במעטים טובים. **וכיוצא בזה איתא במדרש אור האפילה** עה"פ ואתה תבא אל אבתיך בשלום, אפשר הנפש יוצאה מן הגוף בשלום. אלא מקדימין לו מלאכי השרת ויאמרו ברוך הבא ובוא בשלום. (וכעייז בכתובות קד, א שלש כתות מלאכים וכו' אחת אומרת בא בשלום).

טעמים נוספים שכתבו חכמי תימן.

ו[ו] מוהר"ר ישראל הכהן זלה"ה בסגולת ישראל (פרשת לך לך עמ' צ"ח) דשלום האמור כאן היא התורה שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום (תהלים כ"ט, י"א. וע"י זבחים קטז, א), ולכן הנפטר מחבירו אומר לך לשלום, לך לתורתך שאתה עתיד ללמוד. כלומר יש כאן ברכה, יזכה אותך הקב"ה

לעסוק בה. והנפטר מן המת אומר לו, לך בתורתך זו שעסקת בה בעולם הזה כדי שתיטול שכרך לעולם הבא.

ובסגנון אחר כתבו מוהר"ר שלום שבזי זלה"ה **בחמדת ימים** (בראשית ט"ז, ט"ז) ומוהר"ר חיים **כסאר זלה"ה בשם טוב** (פ"ד מהלכות אבל ה"ד), דהשלום הוא מלשון השלימות שהאדם משיג בעולם הזה, וא"כ הנפטר מן החי אומר לו לך לשלום, דהיינו לך לשלימותך, שעדיין אתה קונה שלימות, תורה ומעשים טובים, כל זמן שאתה חי, ו**מוהרר"כ הוסיף** דכן אמרו חז"ל (ברכות ת, א וע"ש בפירש"י) ליבעי איניש שלמא עד זיבולא בתרייתא]. אבל הנפטר מן המת אומר לו לך בשלום זה שהשגת בעולם הזה. **וכעייז כתבו מהר"א סבע בצרור המור** (יתרו ד' י"ח), **הרב הכותב על עין יעקב** (ברכות שם) **והמגלה עמוקות על הרי"ף** במ"ק שם].

ואין הביאור שאין למת עילוי לעולם הבא ע"י מצוות, **שהרי אמרו חז"ל** (ספרי שופטים כ"א, ח, ויע"ש בראב"ד. ובמדרש תנחומא האוינו א ומה שהביאו שם מהת"כ לפנינו ליתא, והוא נמצא לפנינו בספרי וחלקו רק בגירסת הראב"ד שם) **אשר פדית** אלו המתים, מלמד שהמתים צריכים כפרה. **מכל מקום**, זהו עילוי שאחרים עושים לו, אבל הוא עצמו אין בכוחו לעשות מאומה, ולא שייך לברכו בדבר שאינו תלוי בו. וע"ע מש"כ מהרר"כ בקין המזבח אחרי מות (ט"ז, א').

ביאור התרגום 'תתביניה בשלם'

ח[ו] והנה על תרגום הפסוק שלפנינו, ואל עמיה תתביניה בשלם, לכאורה יש לתמוה שהרי אמרו הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום, אלא לך לשלום. **וכתב מהרי"ק** דכאן אין הברכה בלשון 'לך' על ההליכה, אלא בלשון 'שוב' והיא על החזרה. כמו שאמר ואל עמו תביאנו, דהיינו אחר שכבר הלך למלחמה, כמו שאמר תחילה קבל ה' צלותה דיהודה במפקא לאגחא קרבא, מתפלל עליו שישוב בשלום מהנוק של המלחמה. ולכן מברכו שישוב בשלום, דהיינו כל זמן המלחמה יהיה בשלום עד שישוב לביתו. אבל אם יאמר שישוב לשלום, אין כאן ברכה מנוק המלחמה כי אם על ההליכה שאחרי המלחמה ושישב בביתו בשלום. וזה לדעתו שם שסובר כי 'לשלום' היא כוללת גם את ההליכה, כיעו"ש. **ולדבריו צ"ל** דמה שאין אומרים כן למת, כי 'בשלום' היא ברכה יותר מבוררת על ההליכה].

ואף לדעת הריטב"א ד'לך בשלום' אינה ברכה כלל, אלא ידיעת העבר על השלום שכבר השיג. **מכל מקום** 'שוב בשלום' היא ברכה שבעת שובך תהיה בשלום שכבר השגת עד זמן שתשוב, דהיינו שלא תהיה ניוזק עד אז.

והעירני הגרא"ח כהן שליט"א (וכבר כתב כן בדברי חפץ ב' עמ' קע"א בהערה) דבזה יש ליישב מה שהעיר הרב תורה תמימה (בראשית ט"ז, ט"ז. אות ח') מכמה מקומות שנאמר בהם בשלום, כי כל אותם המקומות אינם על ההליכה אלא בחזרה ושיבה, כיעו"ש (וגם מה שציין משמואל א' כ"א ז'. שנאמר שם לך ושוב, יתכן לפרשו כן. א"צ זוהי ברכת אכיש לדוד, ואין להביא ממנה ראיה וכברכת אבימלך ליצחק הנזכרת לעיל סוף אות ג'. ועוד יש ליישב כי רוב המקומות שציין אינם ברכה אלא סיפור דברים). **ובזה יבואר ג"כ** ושבתי בשלום אל בית אבי (בראשית כ"ה, כ"א).

ראיה מלשון הרמב"ם בהלכות ביכורים

ט[ו] ואף שדבריו פשוטים בסברא, נראה להביא ראיה ממש"כ הרמב"ם (פ"ד מביכורים הי"ז) כי בשעה שנכנסים מביאי הביכורין לירושלים, כל בעלי אומנויות עומדים מפניהם ושואלים בשלומם 'אחינו אנשי מקום פלוני באתם בשלום'. **וכתב מוהרר"כ שם בשם טוב** דנראה שהנוסחא שהיתה לפני רבינו במשנה (ביכורים פ"ג משנה ג') 'בשלום' בבי"ת וובדפוסים 'לשלום'. וכבר הביא המלאכת שלמה שם ד"ג בשלום]. **והביאור** כיון שאי"ז ברכה אלא שואלים אותם על העבר, אם לא היה להם שום פגע רע בדרך, ובאו בשלימות לירושלים, ובה לא שייך לומר 'לשלום'. [ולהגורסים בהרמב"ם שם 'בואכם לשלום' נצטרך לדחוק שאי"ז ברכה אלא שאלה, האם היה בואכם בשלום].

וכ"כ שם בהון עשיר (הו"ד גם בתוספות אנ"ש) דמהלשון 'באתם בשלום', משמע שאי"ז ברכת שלום, אלא לשון שאלה. **דאין לומר** דקרינן 'בְּאַתֶּם בשלום' בחיר"ק תחת הבי"ת, ומדברים בלשון נסתר כמורגל בינינו דרך כבוד, כי בתורה משמע שהמדבר בלשון נסתר הוא דרך גנאי, כמ"ש יקום אבי ויאכל מציד בנו, ואיתא בזה"ק (בראשית קמז, א), דדרך קלון הוא כמאן דלא מליל עמיה. ועוד דא"כ הול"ל ביאתם ביו"ד. **אע"כ** שהיא שאלה, באתם בשלום. **ועל ברכת שלום**, לא הוצרך התנא להשמיענו, דפשיטא היא, וזה שייך בכל אדם. אלא כאן השמיענו משום חיבוב מצוה בשעתה, דמאריכים עמהם בדברים ושואלים אותם אם באו בשלום וכו'. **ובזה ביאר** גם את גרסת הרמב"ם שגרס 'בשלום' (בהון עשיר בחלק מהדפוסים נפל טעות ונכתב 'לשלום' אבל היא טעות מוכחת, כאמור. וכן העתיק בתוס' אנ"ש בבי"ת. אבשר) וכמ"ש מוהרר"כ. **וליישב** הגרסא 'לשלום' כתב, דשמא היו זהירים אפילו בלשון שאלה מלהזכיר בשלום (ויובן יותר ע"פ מה שהבאנו לעיל אות ג' שיש בזה משמעות לא טובה).

כתר מלכות-מאן מלכי רבנן

רבי **שמעון** ב"ר שלום **קלזאן** זלה"ה רב ביי"כ תפארת ישראל וירושלים קטמון- י"ג תשרי תשס"ב רבי **יוסף** ב"ר סעדיה **עוקבי** זלה"ה רבה של מגדל - י"ג תשרי תשס"ו רבי **עמרם** ב"ר יחיא **קרח** זלה"ה הרב הראשי לצנעא ומח"ס סער"ת- י"ד תשרי תשי"ג רבי **אלעזר** ב"ר חיים **קורח** זלה"ה רב ביה"כ 'תפארת ישראל' בר"ג - י"ד תשרי תשל"ד רבי **שלום** ב"ר משה **יצחק הלוי** זלה"ה מראשי ישיבת חיי שלום - ט"ו תשרי תשכ"ד רבי **יחיא** ב"ר אברהם **אברהם** זלה"ה ראב"ד עדן - ט"ו תשרי תשכ"ה רבי **יחיא** ב"ר שכר **בדיחי** זלה"ה ראש הישיבה הכללית בצנעא מח"ס חן טוב - ט"ז תשרי תרמ"ח רבי **רפאל** ב"ר שלום **אלשיך** זלה"ה רב ק"ק תימן בת"א- י"ז תשרי תשי"ח רבי **אברהם** ב"ר יחיא **צאלח** זלה"ה ראב"ד צנעא - י"ח תשרי תקס"ט רבי **עוואץ** ב"ר יפת **כהן** זלה"ה אב"ד בעדאן מח"ס תורת הזבח - י"ח תשרי תרצ"ו רבי **חיים** ב"ר משה **יצחק הלוי** זלה"ה מייסד ישיבת ימין משה- י"ט תשרי תשל"ו רבי **יחיא** ב"ר משה **קרואני** זלה"ה מדייני צנעא - כ' תשרי תקכ"ה רבי **סעדיה** בן יוסף **מדמוני** זלה"ה רבה הראשון של כפר השילוח - כ' תשרי תר"נ

מוהר"ר אלעזר ב"ר חיים קורח זלה"ה

א‏ רבינו נולד לאביו כמוהר"ר חיים זלה"ה בזקנותו בהיותו כבן ס"ז שנים בשנת התר"מ. זכה וקיבל תורה מפי גדולי רבני עי"ת צנעא, אביו, כמוהר"ר יחיא יצחק הלוי זלה"ה, וכן מפי מוהר"ר אהרן הכהן זלה"ה. לפרנסתו שימש תחת אביו כמלמד תשב"ר. שכר מועט היה משתכר בוה, יען כי רוב ההורים היו עניים ולא שילמו, והוא לא היה תובע אותם לשלם. אך את מלאכתו היה עושה נאמנה, והיה ידוע כאחד מטובי המחנכים בדורו, והתלמידים היוצאים מבית מדרשו היו מלאים בתורה, חכמה ויראת שמים. כמו"כ נתמנה לשמש כרב ביהכ"נ אלסיאני, והיה אהוב על הבריות.

נשא לאשה את מרת רומיה ע"ה בת אחיו מוה"ר פנחס זלה"ה שהיה ת"ח חריף ומרביץ תורה חשוב, ונפטר בקיצור ימים ושנים בשנת התרנ"ט בעודו כבן ארבעים, בחיי אביו (שבעיים לאחר מכן שיכל כמוהר"ר חיים בן נוסף, רבי ישראל זלה"ה, זאת מלבד בנו מוהר"ר שמואל זלה"ה שנפטר עליו כשש עשרה שנים קודם לכן בשנת התר"ס, בעודו כבן ל"ב שנים, זיע"א).

ב‏ **מפי הראא"כ שליט"א** שמעתי בשם אביו הרב שלום אפרים הכהן זלה"ה, כי כשהמתינו בעדן לעלייה לאה"ק, הורה רבינו, כי מי שהגיע תורו לעלות למטוס, יעלה גם בשבת, מחשש פיקוח נפש. היות שבני תימן לא היו מורגלים לאקלימה החם של עדן, ורבים חלו שם והגיעו עד שערי מוות.

מוהר"ר חסן ב"ר והב צאיירי זלה"ה

א‏ בידי משפחת רבינו יש מסורת כי הם ממשפחת **יבצי'** שבשבט יהודה כנזכר בנחמיה (ו', כ"ג). אביו מארי' והב (ב"ר יהודה ב"ר אברהם בכמוהר"ר דוד מחבר הפיוט אשאל אדון עולם הנאמר בקהילות שרעב לפני התקיעות, ב"ר יוסף ב"ר חיים זלה"ה) נפטר בהיות רבינו כבן שנה, ועיקר גידולו היה על ידי אמו ואחיותיו, שהחזירו בו אהבת תורה ויראת שמים. בעודו נער כשחששה אמו שיתחבר עם ילדי הגויים שבסביבה, שלחה אותו במסירות נפש לכפר 'צירדה' הסמוך ללמוד שם תורה מפי מוהר"ר יחיא ב"ר אברהם צאיירי זלה"ה. וכדי שלא יגברו עליו הגעגועים וירצה לשוב הביתה, המתינו ולא ביקרוהו אלא לאחר חדשיים ימים, עד שיתקשר ליבו בלב המארי המלמדו תורה, קשר שלא נפרד, וכל ימיו רבינו היה מזכירו בתואר 'מורי ורבי'.

מילדותו, שקידתו לא ידעה גבול. אפילו כשכבר עלה על יצועו, היה גורס בפיו משניות במשך שעה ארוכה, ורק אז נרדם. בהנהגה קדושה זו החזיק עד סוף ימיו. אעפ"כ היה משכים קום, כפי שמעידים בניו שמעולם לא ראו אותו ישן. בצעירותו אף כתב רבינו ארגז מלא חידושי תורה, אלא שבדרך לא"י הוצרך להטמינו מקושי הדרך.

ב‏ רבינו קיבל תורה גם ממי שנהיה לימים חמיו מוהר"ר בורה חיים טסה זלה"ה רבה של אלמסילה. דבר פלא הוא שרבינו היה מזכיר בלימודו חידושים רבים מפי אביו, אף שלא זכה להזכירו. לימים סיפרה רעייתו הצדקת, כי פעמים רבות אביו נגלה לו בחלום ללמדו תורה.

ג‏ רבינו הוסמך להוראה בב"ד עדן ובב"ד צ'אלע, ולאחר שנים גם בב"ד שרעב. בני העיר 'אלמסילה' נתנו עיניהם בו, והוא שימש כדיין ורב בעירם. אך לא רצה לקבל עליו שום מינוי בחייו חמיו, ורק לאחר פטירתו נתמנה כרב המקום. רבינו היה ידוע בכל האזור כמומחה ובקי בפרט באופן עשיית החליצה למעשה, וכל עת שהיו נצרכים לכך היו שולחים רק אליו.

רבי **יעיש** ב"ר מוסא **קוריני** זלה"ה ראב"ד מועצירה מח"ס מחמדי שמים - כ' תשרי תרע"ז רבי **שמעון** ב"ר שלום יעקב **מנחם** זלה"ה מח"ס נחלת שמעון - כ' תשרי תשס"ו רבי **בנין** ב"ר מנחם **משה** זלה"ה נשיא קהילת עדן - כ"א תשרי תרפ"ג רבי **יצחק** ב"ר אברהם **אכלופי** זלה"ה מרבני חיימה - כ"א תשרי תש"ד רבי **חסן** ב"ר והב **צאיירי** זלה"ה רבה של אלמסילה - כ"א תשרי תשמ"ז רבי יהודה ב"ר יחיא קייסי זלה"ה רב בצלפון - כ"א תשרי תשס"ז רבי **יחיא** ב"ר שלום **קרני** זלה"ה מחכמי גולה - כ"ב תשרי תשל"א רבי **אברהם** ב"ר יחיא **צוברה** זלה"ה מחכמי חיימה - כ"ב תשרי תשל"ט רבי **דוד** ב"ר יצחק **מוזעקי** זלה"ה רב בית עדאקה - כ"ג תשרי תרפ"ו רבי **שלום** ב"ר יפת **שרעבי** זלה"ה רבה של מעראץ - כ"ד תשרי תשנ"ד רבי **שמריהו** ב"ר שמעון **ברזילי** זלה"ה ר"י משכן שמעון - כ"ה תשרי תשס"א רבי **בנימין** ב"ר שכר **גמליאל** זלה"ה רבה של מעזאבה- כ"ו תשרי תש"ד רבי **שלום** ב"ר יהודה **מחפור** זלה"ה מרבני רחובות - כ"ו תשרי תשנ"ח

מדרכי רבותינו

ד‏ בהגיעו לא"י, כשראה שילדי העולים מתרשלים מלימוד התורה, לקחם תחת אחריותו ומסר עצמו ללמדם בחינם. במיוחד טרח רבינו בחינוך ילדיו, עליהם השקיע תפילות רבות. מלבד סדר לימודיו הקבוע, בכל יום בעת שהיו חוזרים מבית הספר, היה מפסיק מלימודיו ויושב ללמוד איתם. גם על הדור השני המשיך רבינו לשמור ולהגן. ואף לאחר מותו, סיפר אחד מבניו כי כשהיו לו שאלות על ההתנהגות עם בניו ודרכי חינוכם, היה רבינו בא לו בחלום, ומורה לו את הדרך אשר ילך בה.

ה‏ פעם הגיעה אליו אשה שיברך את בנה החולה. רבינו התחמק ממנה ודחה אותה כמה פעמים, ולבסוף אמר לה שתחזור בעוד כמה ימים. לאחר שיצאה, ראה כי בני ביתו מתפללים מדוע הוא משיבה ריקם. אמר להם, היא לא תחזור עוד עד לאחר שבעת ימי האבל, אבל לא רציתי לצער אותה ולומר לה שכבר נגזרה גזירה. בכתביו נמצא שהעיד רבינו על עצמו כי יש הבאים אליו והוא כבר יודע דבר שאלתו ותשובתה מתוך הכתוב לפניו.

ו‏ ידידו ממחוז שרעב, היה מוהר"ר מרדכי שרעבי זלה"ה, שהיה מפציר בו תדיר שיעבור להתגורר בירושלם, ורבינו היה מתחמק באמרו שיש לו עשרה ילדים וקשה עליו המעבר. אך לאמיתו של דבר, גילה פעם רבינו את טעמו, באמרו 'הוא תרב, הוא תרב'. כלומרף מפני צער החרבן קשה עליו הישיבה בירושלם. ואכן לא ביקר בכותל המערבי אלא רק פעם אחת.

ז‏ בהיותו בתימן, כשעסק בלימוד הגמרא בשבת (ל' א) ששאל דוד המלך מהשי"ת הודיעני קיצי ומדת ימי, הרהר רבינו בליבו מתי תבוא עיתו, כדי שיוכל להכין עצמו כראוי לעולם הבא. באותו היום חלם כי בעוד שש שנים יסתלק לבית עולמו. אך למחרת חלם שוב, שאם יעלה לא"י יתהפכו לו השש שנים לששים. ואכן זכה לאריכות ימים בארץ. פעם חלם כי בא אליו מלאך המוות ליטול את נפשו, באמרו, שלחו אותי לקחת את 'חסן והב'. אמר לו רבינו, וכי חסן והב אחד יש? ואכן, למחרת יצא הקול כי נפטר אדם אחר בשם חסן והב. כשהרגיש רבינו שהגיעה עיתו, ביקש שיקרא לנכדיו ובירכסם. ביקש להתרחץ, לבש בגדים נקיים וט"ק חדשה שהכין לו מבעוד מועד, עלה למיטה, העביר ידו על פניו וזקנו ויצאה נשמתו בטהרה (פרי צדיק).

מוהר"ר שמעון ב"ר סאלם ושלם) יעקב מנחם זלה"ה

א‏ רבינו נולד לאביו ראב"ד עדן מוהר"ר סאלם יעקב מנחם זלה"ה. בצעירותו זכה לקבל תורה מפי אביו ומפי מוהר"ר אהרן משה חזן זלה"ה. שימש כיד ימינו של אביו בבית הדין, ולימים אף נתמנה כחבר בית הדין, עד שעלה לאה"ק. כאביו דאג בכל מאודו לבני העדה, ואף תיקן תקנות לטובתם. גם כאן בא"י משראה איך פגעי הזמן משכחים את מסורת יהודי עדן, הצר על כך רבות.

ב‏ בחיבורו 'קדמת עדן' שנדפס בסוף ספר נחלת יוסף, מתאונן רבינו, 'איך היינו בעדן בעונה וביראת ה', והיום אנחנו בעיר קדשנו אין לנו בית המדרש ללמד הילדים שלנו בתורה ובמקרא במבטא שלנו וכו', וכל אחד אומר שלום עלי נפשי. נתעורר להקים עולה של תורה, שהיא מזכה אותנו לחיי עוה"ב. וברוך ה' יש כסף אצל העדה שלנו, העיקר הוא הרצון.

ואכן עמד ופעל רבות להשבת עטרת אבות, ובכללם בהעמדת רב הקהילה כיום, הג"ר נתנאל זכריהו שליט"א, וביסוס בית מדרשו בב"ב. נלב"ע בגיל צ"ח כשהוא זוכה לראות מצאצאיו דור רביעי עוסקים בתורה ובמצוות, ומתלמידיו מחדשים ומקימים את מורשת יהדות עדן האצילה, יע"א.

לתלמידי החכמים המסייעים בעדי בעצה ותושיה בכתיבת גליונות כתרי תורה, לאחי ורעי לומדי ומועייני הגליונות ולכל בית ישראל,

נתזכו לשנים רבות ולמועדים טובים, ויהא רעוא דיחזיין עיניכון ואנא עמכון, בבניניה דמקדשא ובשכלוליה דהיכלא ובנחמת קרתא ירושלם, אבי"ר